

zött, a haj tisztítására pedig több hónapos szünet után is csak nehéz szívvel, általában orvosi felszólításnak engedelmeskedve vállalkoztak. Európa más országaihoz hasonlóan hazánkban is a felvilágosodás természettisztelete és az orvostudomány gyors fejlődése vezetett a fürdőkultúra kiteljesedéséhez.

A reformkor legismertebb fürdőhelye a postakocsival és hajóval is megközelíthető, legendák és titkok övezte Füred volt, de a Déli-vasút megépítése, majd nem sokkal később Siófok kiépülése a feltörekvő pesti polgárok számára is elérhetővé, megközelíthetővé tette a Balatont. A 19–20. század fordulójától a szabadidő intézményessé válásával a rohamosan kiépülő fürdőhelyek már kereskedőket, iparosokat és értelmiségieket is vendégül láttak. A gyógyítást pedig egyre inkább háttérbe szorította és felváltotta a mind népsebébb szórakozás, a nyaralás.

Aki Csiffáry Gabriella könyvét olvasva vagy lapozgatva kedvet kapna a magyar fürdőkultúra tanulmányozásához, annak Kósa László alapvető munkáját, a *Füredélet a Monarchiában* című kötetet, illetve a figyelemre méltóan alapos és gazdag *Magyar Fürdőalmanach* című kiadványt ajánlhatjuk jó szívvel.

SZELKE LÁSZLÓ

(*Helikon Kiadó, Budapest, 2004,*  
144 oldal, 2990 Ft)

**BENCE OTTÓ – HERMANN ILDI:**

### ***Látvány körút***

*Budapest az ezredfordulón*

Még csak nem is kerületről kerületre, de – sokszor zsebkendőnyi – városrészeiről városrészeire haladva kalauzolja olvasóját Pestbudán a *Látvány körút* szemlélőjét a szerzőpáros, Bence Ottó és Hermann Ildi. Németh Gábor találó kifejezéseivel (a könyvészetileg egyébiránt remek munka hátsó borítóján): „a manierista szóképzés” és a „minimalista fényírónó”. Azért nagyon találó ez a megközelítés, mert valóban mintha a tárcaírós és a fotográfus egyaránt fölvételeket készítené a városról. Hozzá olyanokat, melyekkel útikönyvek, kalauzok, programajánlók, menetredek, s mindezek egyben sem vehetik föl a versenyt. Persze nem is célja e kötetnek, hogy azokkal „konkuráljon”; egészen másról van itt szó. Bence és Hermann azért tud egyszerre közelségbe kerülni a megfogalmazottal és a megfogalmazottak olvasójával, szemlélőjével, mert léptékük, egészen szimplán fogalmazva: emberi. Vagyis követhetőek. Egyikük sem használ nagytotált. Nüansznai, rezdülésnyi állandóságokat, elmozdulásokat ábrázolnak, mely állandóságok, elmozdulások egy tulajdonképpen folyvást változóban lévő természeti, építészeti, kulturális, s eltelt hosszú évszázadaira vissza-

visszatekintő közeget rajzolnak meg. Ha „gépen szállunk föl” tisztán kivethető: van kerület, melyet akárha egy hetvenkettes napilapból ollóztak s ragasztottak volna a városarc montázsába, s lehet rögvést mellette egy olyan, amelyik a legújabb magazinok színes oldalain éli életét. Ezekbe a szinte önálló mikrokozmoszokba ereszkednek le, hogy belülről mutassák föl azok jellemző és elvéthetetlen jegyeit, attribútumait.

Hogy Bence melyik valóságra is kíváncsi, amikor – akárcsak szerzőtársa – fekete-fehér filmjére forgat, arra legyen itt egy nagyon jellemző mondat Kispest-esszéjéből: „Csak a vendéglők pörköltpecsétes abrosza mögé kell nézni, és feltáru a múlt.” Ez persze nem jelenti azt, hogy a jelenről – ami Európa e tájkán, a múlthoz hasonlatosan, állandó változásban van – ne készítené följegyzéseket. S bár „sürgönytömör” lírai szövegek ezek, mégis részleteiben beszélnek el egy-egy városnegyed atmoszférájának összetevőit. Bence elmondja, a „Bécsi úton építkezések téglaporát fújja a szél”, hogy aztán újra és újra az ott élők tipizálható figuráival, a környék régi – talán igazibb, igazabb – arcának fölidézésével fűzze össze az épphogy csak épülőt, az épphogy csak meglévőt. Korokról, társadalmi rétegekről, s azokon kívüli, sok értelemben fölüli „renitensekről” beszél, és fűzi sorsaikat arra a közös szálra, amely összeköti őket: a helyre, ahol élnek.

Bence átgondolt hosszúságú, érzékeny szövegei sok esetben mintha Hermann némafilmkockái közt mesélnék egy város történetét. Másszor meg úgy fest, Hermann fotográfiai mesélik ugyanazt a történetet, míg Bence exponál. Több ízben is megeskik ugyanis, hogy a két műfaj s a két alkotó eszközt nem, de szerepet cserél. Hermann Ildi olykor egy-egy telített atmoszférát rögzít, más esetben egyetlen kockája is hosszú-hosszú leírás. A műfajok azonban egyensúlyban maradnak. Ha Bence a környezet hangulatát ízeleteti, a fotográfus képi elbeszéléseket fogalmaz. S ha Hermann két megdöbentő, gangban készült fölvétellel kíván szólni a ferencvárosi „Dzsumbuj”-ról, akkor Bence mondja el – általában határozott, pontos hasonlatokra támaszkodó képi világgal –, hogy „szomorúbb játszóteret”, mint ahol a Hermann Ildi fotózta két-három éves roma gyerekek is homokoznak, „városszerte sem találisz”.

Finoman szerkesztett „összjáték” tehát ez a kötet, amelyben a huszonhárom kerületre osztott Budapestet ötven tárcsa és hetven fotográfia fogalmazza meg. Egy ekkora városról nem is sok, gondolhatnánk; a Körút végéhez érve mégis olyan érzése a szemlélődő olvasónak, hogy lemaradt volna valamiről.

DUKAY NAGY ÁDÁM

*(Új Palatinus – Könyvesház Kft.,  
Budapest, 2003, 125 oldal, 2000 Ft)*